

Tämä ohje perustuu tutkimustietoon tarttuvista sorkkasairauksista sekä Tarttuvat sorkkasairaudet - tutkimushankkeen pohjalta saatuun käytännön kokemukseen sorkkavälin ajotulehdusepidemioista.

JATKOHOITO-OHJEITA TILALLE SORKKAVÄLIN AJOTULEHDUSEPIDEMIASSA

Sorkkavälin ajotulehdus aiheuttaa naudalla yleensä selvästi havaittavaa ontumista sekä yleisoireina mahdollisesti kuumetta, syömättömyyttä ja tuotoksen laskua. Sairas jalka on yleensä symmetrisesti turvoksissa sorkan yläpuolelta. Sorkkaväli voi punoittaa, mutta usein siinä on kuolioinen tulehdus, johon voi liittyä paha haju. Tautiin sairastuu tilalla yleensä useampi eläin.

Tarttuvina sorkkasairauksina pidetään lisäksi sorkkavälin ihotulehdusta (ID), sorkka-alueen ihotulehdusta (DD) ja usein myös kantasyöpymää. Monella tilalla esiintyy useaa eri tarttuvaa sorkkasairautta yhtä aikaa.

Hankkeen kuvasto tarttuvista sorkkasairauksista on julkaistu. Löydät sen Eläinten terveys ETT ry:n kotisivuilta. Samoilta sivuilta löytyy paljon lisätietoa tarttuvista sorkkasairauksista.

Toimenpiteet tilalla sorkkavälin ajotulehdusepidemiassa:

1. Eläimet, joilla on todettu sorkkavälin ajotulehdus

- Lääkitys
 - Lääkittyjen eläinten tiedot voidaan kerätä tämän ohjeen lopussa olevaan taulukkoon
- Sairaan jalan pesu ja puhdistus sonnasta
- Sairaiden eläinten eristys terveistä, kunnes ne ovat parantuneet. Huolehdi, että sairas eläin saa syömistä ja juomista!
- **Hoidettujen eläinten tulisi olla selvästi parempikuntoisia 3 päivän kuluttua hoidon alkamisesta (ei kuumetta, ei ontumista eikä turvotusta kipeässä jalassa)! Jos näin ei ole, niin ole yhteydessä eläinlääkäriisi.**
- Huomioi lääkkeiden varoajat, etenkin jos lääkitystä on muutettu. Maito testattava varoajien jälkeen ennen tankkiin lypsämistä. Delvotestiä koskevissa ongelmatilanteissa, ota yhteys meijerisi maidontuotannon neuvojaan.

2. Terveet eläimet

- Tarkkaile ”terveitä” lehmiäsi! Kun ajotulehdus todetaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, on hoitotulos huomattavasti parempi!
 - käy läpi robotin huomiolistat, paljon makaavat/ ontuvat eläimet
- Jos epidemia ei rauhoitu, niin ota käyttöön sorkkien desinfiointi/ sorkkakylpy terveille lehmille kahdesti päivässä 3 - 5 päivän ajan joka toinen viikko (tarkemmat neuvot tämän ohjeen lopussa)

3. Muut toimenpiteet epidemian aikana

- **Eläinliikenne seis!**
 - Ei osteta eikä myydä eläimiä epidemian aikana, ks. Eläinten terveys ETT ry:n ohjeet
- **Lehmien ruokinta**
 - Onko ruokinta muuttunut äskettäin?
 - Varmista säilörehun hyvä laatu/ apelaatu
 - Lisää ruokintaan tarvittaessa kuivaa heinää
- **Navetassa tulisi olla puhdasta ja kuivaa!**
 - Lattiat ja palkit puhdistetaan hyvin päivittäin (raappa kulkemaan tiheämmin/ kolataan käsin sieltä, mihin raappa ei ulotu)
 - Lisätään kuivituskertoja
 - Toimiiko ilmanvaihto kunnolla?
- **Vähennä eläintihyeyttä, karsi!**
 - Laita ennestään poistolistalla olevat lehmät teuraaksi (Muista kuitenkin teuraskelpoisuus)!
 - Saako osan eläimistä ulos tai toiseen navettaan?
- **Makuuparsien mukavuus, pehmeys, mitoitus ja hyvä kuivitus**
 - Lehmien tulisi maata parressa eikä seisoa käytävillä
- **Hiehojen ja ummessa olevien lehmien siirto lypsävien osastoon.**
 - Lypsävien ryhmään tuodut eläimet sairastuvat helposti ajotulehdukseen
 - Ryhmään tuotavien eläinten sorkkien desinfiointi kahdesti päivässä 3-5 päivän ajan siirron yhteydessä
- **Ulkojaloittelu**
 - Jaloittelutarhan tekeminen ulos onnistuu esimerkiksi pinoamalla pyöröpaaleja päällekkäin.
 - Puhdas lumi puhdistaa jalat hyvin!
- **Sorkkahoito**
 - Ontumista aiheuttavat muut vakavat sorkkaongelmat kannattaa hoidattaa jo epidemian aikana (anturahaavaumat, valkoviivan repeämät/paiseet, selvästi ylikasvaneet sorkat)

4. Toimenpiteet epidemian jälkeen

- Sorkkahoitaja tilalle noin 3-4 kuukauden kuluttua
 - Sovitaan säännöllisistä sorkkahoitokäynneistä, huonolla sorkkaterveydellä voi olla yhteys uusien ajotulehdustapausten puhkeamiseen
 - Tarkistetaan, mitä tarttuvia sorkkasairauksia tilan eläimistä löytyy ja tehdään kirjallinen sorkkahoitoraportti
- Eläinlääkärin tekemä sorkkaterveydenhuoltokäynti
 - sorkkahoitoraportin ja terveydenhuoltokäynnin perusteella päätetään jatkohoito-ohjeista

Sorkkakylvyn/ sorkkien desinfiointin toteutus

- **Tarkoituksena on sorkka-alueen desinfiointi, sorkkien tulisi olla mahdollisimman puhtaat ennen desinfiointia.**
 - tarvittaessa sorkkien suihkutusta vedellä / erillinen pesuallas ennen desinfiointiallasta/ kävely lumessa ennen desinfiointia
- Voidaan toteuttaa joko reppuruiskulla (sopii parsinavettaan, lypsyasemalle lypsyn jälkeen tehtynä tai yksittäisten eläinten käsittelyyn) tai ajamalla kaikki hoidettavat lehmät sorkkakylpyaltaan läpi. Nuorkarjan käsittelyyn sopii sorkkamatto.
- Sorkkakylpyallas sijoitetaan lehmien kulkureitille (esim. lypsyaseman poistumisreitille). Huomioi, että sorkkakylpyainetta ei saa joutua maidon sekaan.
 - Altaan tulee olla matala ja noin 3m pitkä (lehmä ei voi hypätä altaan yli tai kiertää sitä)
 - Mahdollisimman puhtailla sorkilla altaaseen, jotta sorkkakylpyliuoksen teho säilyisi
 - Ensimmäisellä käyttökerralla altaan voi täyttää vain puolilleen, jotta lehmät tottuvat kulkemaan siitä.
 - **Seuraa, että liuos pysyy puhtaana!**

Valmisteet

- Sorkkakylpyvalmisteita paljon markkinoilla, kaikkien tehosta ei ole tieteellistä näyttöä
 - Aiheesta on tehty lisensiaattityö keväällä 2015 (Atte Sandelin, Suomalaisilla lypsykarjatiljoilla käytettävät sorkkakylpyaineet, <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/155363>)
 - Tutkimusta ja näyttöä tehosta löytyy pääasiassa sorkka-alueen ihotulehduksen (DD) ennaltaehkäisyssä ja hoidossa
- **Alla on ohje kuparisulfaattiliuoksen käyttöön (lähde: www.vetman.fi), muita valmisteita käytetään valmistajan ohjeen mukaan**

5 % - kuparisulfaattiliuos

- **Kuparisulfaatti on ongelmajätettä, se on myrkyllistä ihmisille ja eläimille sekä ympäristölle (sisältää mm. arseenia).**
- 5 % liuos = 5 kg kuparisulfaattia 95 litraan vettä
- Käyttö sorkkakylpyaltaissa: altaan läpi voi kulkea enintään n. 150 lehmää, sen jälkeen liuos on viimeistään vaihdettava (aiemminkin, jos liuos likaantuu)
- muista kuparisulfaattia käsitellessäsi: suojakäsineet ja – lasit ja hengityssuojain
Käyttöturvallisuustiedote löytyy kokonaisuudessaan:
<http://kayttoturvallisuustiedotteet.tamro.fi/webktt/frmPDF.aspx?Id=77328>

